

Zwitserse sportvisser gevangen in kruisvuur

Dierenrechten belemmeren vrije uitoefening sportvisserij

Tekst: Alexander Schwab

Fotografie: Sportvisserij Nederland

Vanuit duurzaamheidsmotieven en respect voor de vis is 'catch & release' in steeds meer landen de norm aan het worden. Toch zijn er ook landen, waaronder Zwitserland, waar het terugzetten van vis verboden is. De Zwitserse filosoof Alexander Schwab laat zien hoe de sportvisser in zijn land gevangen is in een kruisvuur van filosofie, ideologie, politiek en wetenschap.

Kortgeleden was een vis nog een vis in Zwitserland. Een Zwitserse baars was, net als de Spaanse, Poolse of Nederlandse equivalent, een baars. Sinds 1 september 2008 zijn Zwitserse vissen echter geen gewone vissen meer, maar vissen met waardigheid. De waardigheid van

vissen en alle andere dieren is een democratische Zwitserse vinding en maakt deel uit van de grondwet en de bijbehorende dierenwelzijnswet. Artikel 1 van die wet luidt: 'Het doel van deze wet is het beschermen van de waardigheid en het welzijn van dieren'. Waardigheid wordt vervolgens gede-

Natuurbeleving of ondoordachte, moreel onaanvaardbare bezigheid?

finieerd als: 'De intrinsieke waarde die moet worden gerespecteerd bij de omgang met dieren. De waardigheid van het dier wordt geschaad als de druk die op het dier wordt uitgeoefend niet kan worden gerechtvaardigd door een hoger belang'. De wet gaat nog verder en noemt ook 'instrumentalisatie' en 'vernedering' onaanvaardbare factoren van druk. Je zou je spottend kunnen afvragen wat meer vernederend is voor een vis dan te worden gevangen door een sportvisser – en erger nog – om daarna weer te worden vrijgelaten. De vis wordt daarbij ten opzichte van zijn soortgenoten immers compleet voor gek gezet en van zijn ego is bijna niets meer over als hij eenmaal veilig in het net zit. Het arme dier is voor de rest van zijn leven getraumatiseerd. Grappig? Helemaal niet: het vangen, fotograferen en onbeschadigd terugzetten van vis is nu een overtreding in Zwitserland. Evenals het 'voornemen' om te gaan vissen om het vangen en vrijlaten van vis. Ja, inderdaad: 'het voornemen'.

Intrinsieke waarde

Waardigheid is een uitermate lastig te definiëren begrip. Het heeft, op de traditionele manier beschouwd, een redelijke betekenis die ruwweg als volgt luidt: de mens werd geschapen naar het evenbeeld van God en dat is de bron van menselijke waardigheid of de intrinsieke waarde van mensen. Waardigheid en intrinsieke waarde zijn in feite synoniemen en betekenen dat iets op zichzelf waarde heeft. Oorspronkelijk was het enige 'iets' met intrinsieke waarde de mens. Moderne interpretaties van waardigheid en intrinsieke waarde gooien de ballast van de traditie overboord en vervangen God door wettelijke, filosofische en vaak sociologische of psychologische denkbeelden. Deze wereldvisies breiden het bereik van intrinsieke waarde uit tot dieren, planten (biocentrisme) en uiteindelijk tot het hele fysieke universum (ecocentrisme). Veel filosofen zouden het er, ongeacht hun specifieke overtuigingen of argumenten, over eens zijn dat 'intrinsieke waarde' datgene is waar de ethische cultuur uit bestaat.

Rechten voor dier en mens

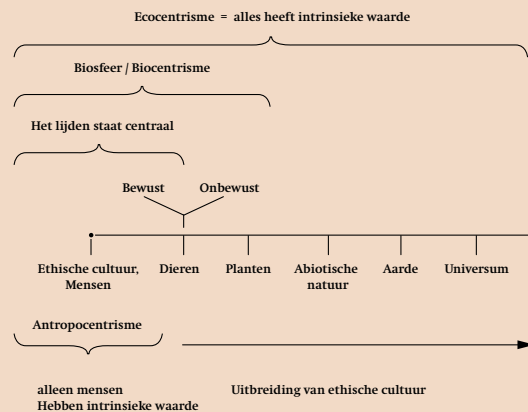
Dierenwelzijn staat het gebruik van dieren toe. Filosofen op het gebied van dierenwelzijn zijn meestal antropocentrisch en beperken de ethische cultuur tot de mens. De redenering is dat dieren of planten niet kunnen deelnemen aan de menselijke ethische cultuur omdat ze niet het benodigde begrip hebben van waar het bij ethiek om gaat. Een uitbreiding van de ethische cultuur zou dus voor zowel dieren, planten en mensen zinloos zijn. Onze verplichtingen ten opzichte van dieren, planten en het milieu kunnen bijvoorbeeld voortkomen uit medelijden, een gevoel van schoonheid of overwegingen van nut en/of plicht, maar niet uit de veronderstelling dat dieren en planten deelnemers zijn in de menselijke morele cultuur.

Het toekennen van rechten aan dieren is iets geheel anders en breidt de ethische cultuur uit tot alle lijdende wezens (waarbij lijden centraal staat). Intrinsieke waarde is hierbij niet van belang.

Het toekennen van rechten aan dieren is een complexe, vaak tegenstrijdige en discutabele filosofie. Peter Singer, de

De context van het sportvissen, dat in Zwitserland tot voor kort werd beschouwd als een onschuldig en rustig tijdverdrijf, is sterk veranderd. Het terugzetverbod vindt zijn grondslag in het begrip intrinsieke waarde. Aan de ene kant staan degenen die beweren dat alleen mensen intrinsieke waarde kunnen hebben en dat mensen de spil moeten zijn van alle morele en praktische beschouwingen. Dit wordt de antropocentrische visie genoemd. De biocentrische visie echter houdt in dat alle levende wezens, planten en de hele natuur intrinsieke waarde heeft. Biocentrische visies zijn er in diverse soorten, maar het belangrijkste kenmerk van alle biocentrische visies is de uitbreiding van de ethische cultuur tot niet-menselijk leven.

Hoe abstract dit ook mag zijn, het is de kern van de zaak, omdat de manier waarop we denken over onze plaats in de natuur, onze houding en manier van handelen in het echte leven bepaalt. Een deel van dat echte leven is het gebruik van dieren door de mens in het algemeen en daar maakt het sportvissen in het bijzonder weer deel van uit. Het hedendaagse sportvissen moet in deze context worden beschouwd, anders is het niet mogelijk de problemen waarmee het te maken heeft, te begrijpen. Als mensen hun ethische cultuur uitbreiden of denken te kunnen uitbreiden tot alle andere levensvormen of zelfs materie, dan verandert de aard van de ethische situatie volledig.

grondlegger van de dierenrechtenbeweging, maakt geen verschil tussen dieren en mensen. Zo beweert hij dat het doden van een gezonde baby als de ouders op vakantie willen niet echt een discussiepunt is. Dieren laten tijdens de trek hun jongen echter ook wel eens achter. Verder kun je voor de lol seks hebben met dieren, als het dier er maar niet onder lijdt. Anderzijds, zo zegt Singer, is het moreel verkeerd om te gaan vissen en een vis voor consumptiedoel-einden te doden. Singer is hier echter niet consequent in want dieren eten immers ook gewoon dieren.

Peter Singer is een invloedrijke westerse filosoof. Hij wordt ook wel 'de vader van de dierenrechten' genoemd, hoewel

	Dierenwelzijn	Dierenrechten
Wereldvisie	Antropocentrisch	Biocentrisch
Vissen hebben intrinsieke waarde	Nee/Ja	Ja
Vissen hebben rechten	Nee	Ja
Plichten t.o.v. vissen	Ja	Ja
Sportvissen	Ja	Nee
Vangen, doden, eten	Ja	Nee
Voor de lol vangen en loslaten	Ja	Nee
Gebruik van dieren (voedsel, werk)	Ja	Nee

Een vegetarisch of veganistisch dieet kent overigens bijna altijd een ideologisch of politiek bestanddeel. Sinds Pythagoras, de eerste Europese vegetariër, was de benarde toestand van dieren het centrale thema. Milieuoverwegingen komen later. Een vegetariër is niet per definitie een voorstander van dierenrechten, maar de meeste argumenten van vegetariërs staan toch wel erg dicht bij de dierenrechten.

hij helemaal niet gelooft in rechten. Zijn boeken zijn bestsellers en diverse universiteiten wijden colleges aan hem. Voor dierenbeschermers is hij het grote voorbeeld.

Een andere voorvechter van dierenrechten is Tom Regan. Alle levende subjecten, zowel mensen als dieren, hebben een inherente (intrinsieke) waarde. Deze waarde kent geen niveaus, alle levende organismen zijn volgens hem gelijkwaardig. De fundamentele morele status van een mens is in zijn optiek dus gelijk aan die van het dier. Dit is echter niet zo ongecompliceerd als het lijkt. Toen Tom Regan tijdens een interview werd gevraagd of hij een hond of een baby zou redden van een boot die op de oceaan kapseisde, antwoordde hij: "Als het een geestelijk gehandicapte baby is en een slimme hond, dan zou ik de hond redden." Als het gaat om vissen en jagen is hij even ondubbelzinnig. Het moet worden afgeschaft, niet "uit aardigheid, ook niet omdat we tegen wreedheid zijn, maar uit respect voor de rechten van dieren." Net als Singer heeft Regan discipelen over de hele wereld.

Veganisme

Het toekennen van rechten aan dieren betekent een groot gevaar voor elke vorm van menselijke omgang met dieren. Niet alleen sportvisserij, maar ook het houden van huisdieren en het eten van vlees zijn volgens deze filosofie niet toegestaan. Zelfs het gebruik van geleidehonden kan worden gezien als misbruik. In feite zou elk gebruik van dieren moeten stoppen onder het regime van dierenrechten. De mens rest uiteindelijk het veganisme of hooguit vegetarisme.

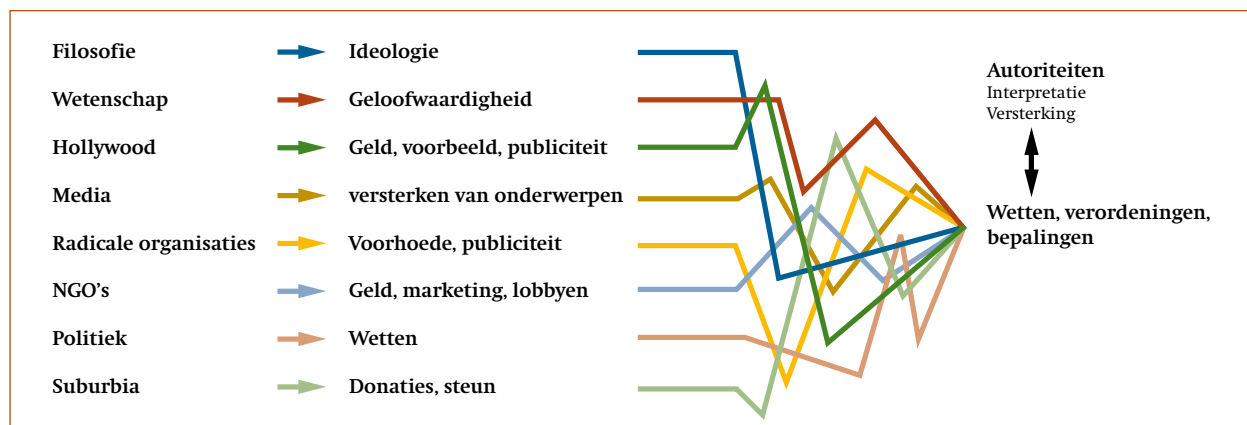
In het algemeen kent, tolereert en adoreert de stedelijke en voorstedelijke denkrichting een bepaald type dieren zoals katten, honden, walvissen, zeehonden en beren. Grote katten worden ook erg bewonderd. Toch moeten filmregisseurs voorzichtig te werk gaan om het publiek het doden van dieren in het wild te laten accepteren. In het dier wordt de jager vergoddelijkt, in de mens echter veroordeeld. De achtervolging van vissen om ze te vangen, te houden, weer vrij te laten of te doden voor consumptie, staat voor velen gelijk aan jagen.

Zwitserse dierenwelzijnswet

Hoewel veel visies duidelijk in een van deze categorieën vallen, zijn er ook zogenaamde hybride benaderingen. Zo'n hybride benadering, om niet te zeggen allegaartje, is de nieuwe Zwitserse dierenwelzijnswet. Deze wet is voor een deel gebaseerd op de aanname dat vissen pijn kunnen ervaren en lijden.

Sommige wetenschappers zijn ervan overtuigd: vissen ervaren pijn en lijden. Zij doen fanatiek onderzoek naar het gedrag en de geestelijke wereld van vissen, omdat voor het ervaren van pijn en lijden een subject, een bewustzijn, een gevoel van identiteit nodig zijn. Bij mensen is het bewustzijn gelocaliseerd in een deel van de menselijke hersenen dat de neocortex wordt genoemd. De vissenhersen verschillen van de mensenhersen en hebben geen neocortex. Daarom kunnen vissen geen pijn ervaren en lijden zoals de mens (zie Visionair 9). Maar toch wordt beweerd dat: '... dieren met verontwikkeld gedrag zoals vissen waarschijnlijk beschikken over het vermogen om te lij-

Krachtenvelden die leiden tot wetgeving

den, hoewel dit in een andere mate en op een andere manier kan plaatsvinden dan de menselijke ervaring van deze toestand.' Als deze ervaring verschilt van de menselijke ervaring, hoe kunnen wij als mensen er dan iets van afweten? Alleen wanneer we veronderstellen dat een vis in zekere zin een vermomd mensje is, kunnen zulke beweringen worden gedaan. Bovendien vertonen ook zeer eenvoudige dieren zoals amoeben en beerdierjes verbazingwekkend verfijnd gedrag. Zijn zij dan om dezelfde reden ook kandidaten voor het vermogen om te lijden? Er is slechts één ding zeker op basis van het nu beschikbare bewijs: er bestaat geen wetenschappelijke consensus over dit onderwerp. Al dan niet opzettelijk leveren enkele wetenschappers met hun speculaties en halfslachtige resultaten (conclusies zijn altijd omkleed met termen als: 'waarschijnlijk', 'in principe' en dergelijke) volop materiaal voor dierenrechtenorganisaties en wettenmakers. Dit is precies wat er in Zwitserland is gebeurd.

Terugzetverbod

De invoering van het terugzet-verbod is een complex proces. De drijvende kracht achter het Zwitserse antispeciesbeleid is filosofisch van aard en kent diverse hoofdrolspelers. In het schema op pagina 6 wordt dit weergegeven.

Gevangen in het kruisvuur van filosofie, ideologie, politiek en wetenschap bevindt zich de man die gewoon wil gaan vissen en zich daar helemaal niet druk om wil maken. Vanuit de gedachte dat dieren dezelfde rechten als mensen hebben wordt hij echter beschouwd als een ondoordachte, moreel onrijpe en wrede persoon die een wereld zonder wreedheid

in de weg staat. Zijn plezier in het vissen is een obstakel voor morele vooruitgang. Dit kan niet worden getolereerd door de wereldverbeteraars en daarom wordt de sportvisser moreel onbekwaam gemaakt en wordt hem precies verteld wat mag en niet mag zoals in het geval van vangen en vrijlaten. In Duitsland en Zwitserland bevindt de sportvisser zich inmiddels niet meer in een positie om een autonome, weloverwogen beslissing te nemen over het vangen en vrijlaten, laat staan verantwoordelijkheid af te leggen aan zijn eigen geweten.

In Europa heerst de trend om steeds meer morele beslissingen niet meer door het individu te laten nemen. Individuele morele beslissingen worden vervangen door staatsethiek. Overal schieten ethiekcommissies als paddenstoelen uit de grond om het individu op te leggen wat fout en goed is. De Zwitserse Ethiekcommissie die met succes heeft geadviseerd om het terugzetten van vissen te verbieden, heeft inmiddels bepaald dat ook planten waardigheid hebben. Slecht nieuws voor sportvissers die de hengels in de wilgen hebben gehangen en rozen zijn gaan kweken.

als paddenstoelen uit de grond om het individu op te leggen wat fout en goed is. De Zwitserse Ethiekcommissie die met succes heeft geadviseerd om het terugzetten van vissen te verbieden, heeft inmiddels bepaald dat ook planten waardigheid hebben. Slecht nieuws voor sportvissers die de hengels in de wilgen hebben gehangen en rozen zijn gaan kweken.

Geraadpleegde literatuur

- Arlinghouse, R. et al (2007). Understanding the Complexity of Catch-and-Release in Recreational Fishing: An Integrative Synthesis of Global Knowledge from Historical, Ethical, Social, and Biological Perspectives. In *Reviews in Fisheries Science* 15:1, 75-167
- Huntingford, F.A. et al (2006) Current issues in fish welfare. *Journal of Fish Biology* (2006) 332 - 372
- Regan, T. (2004). *Empty Cages: Facing the Challenge of Animal Rights*, published by Rowman and Littlefield, Lanham, Maryland, (2004). ISBN 0-7425-3352-2.
- Singer, P. (2001) *Writings on an Ethical Life*. published by Fourth Estate, London: Fourth Estate ISBN 1 84115 550 0
- Zwitserse Federale dierenwelzijnswet. Artikel 1

Individuele morele beslissingen worden vervangen door staatsethiek

In Zwitserland kan het voornemen om te gaan vissen al een overtreding vormen.

Over de auteur

Alexander Schwab is een Zwitserse filosoof. Een van zijn bekendste boeken is 'Hook Line and Thinker' ISBN 1-873674-59-7

